

nostnosti' se člověk zásadně odlišuje od živočichů. V populárních textech o osobnosti psa nebo kočky je termín 'osobnost' jen metaforou, která má zvýraznit význam individualnosti těchto domácích mazlíčků.

Duchovní dimenzí svého bytí osobnost překračuje (transcenduje) svou každodennost a otvírá se formování takových charakteristik jako je láska, odpovědnost a prozíravost, moudrost, uměřenost, ušlechtilost. Přijímáme-li předpoklad, že v duchovní říši jsou i hodnoty negativní, může se i na této úrovni utváření osobnost stát pyšnou, zpušnou, sobeckou a zlovolnou.

Kdybychom si chtěli pro rozlišení více biologicky a více sociálně podmíněných stránek osobnosti vypůjčit pojmy z biologie, mohli bychom hovořit o **genotypu** a **fenotypu** osobnosti, nebo o **intragenních** a **extragenních** stránkách osobnosti. Klasik ruské psychologie přelomu 19. a 20. stol. A. F. Lazurskij rozlišoval **endopsychiku** a **exopsychiku** jako dvě roviny osobnosti. První charakterizoval jako tu stránku osobnosti, v níž se realizuje vnitřní potenciál osobnosti (zvláštnosti psychických procesů poznávacích, citových a volních), druhou rozuměl vztahy k jednotlivým oblastem skutečnosti od vztahů k sobě až po vztahy k hodnotám (rozlišil 15 kategorií vztahů).

K zamýšlení

Pokuste se odpovídat na otázky, které byly formulovány již ve 2. stol. po Kristu: *Kdo jsme byli? Čím jsme se stali? Odkud jsme? Odkud jsme sem byli vrženi? Kam spějeme? Odkud máme čekat vykoupení?*

Clemens Alexandrijský († asi 216)

* * *

V rámci filozofických definicí osobnosti představují zvláštní skupinu definice **fenomenologické**, které ztotožňují osobnost s jejím chováním, maskou, jevou podobou, zevnějškem. Jejich jádrem je názor, že osobnost je to, co člověk dělá, jak se chová.

Procesuální důraz vyplývající z Adlerovy individuální psychologie tvrdí, že „Osobnost není něco, co máme, nebo co jsme. Je to, co děláme, jsme-li ve společnosti jiných. Je to činnost, nikoliv vlastnost. Není to stojatá voda, ale tekoucí potok.“ (H. W. Hepner, 1939).

Za hranice fenomenologického pojetí míří vtipný výrok lorda G. Byrona, který během jednoho večírku na otázku, co je osobnost, odpověděl: „Osobnost – to je pravda o masce.“

změny osobnosti, zkoumá pohyb v čase, charakterizuje osobnost jako proces utváření svých vlastních činů. Tento důraz je v souladu s principy **filozofie procesu**, jejíž základy položil N. Whitehead.

* * *

V soudobých teoriích osobnosti se často poukazuje na biologickou, psychosociální a duchovní dimenzi osobnosti. Tato triáda koresponduje s třemi světy našeho života – (1) se **světem přírody a věcí**, (2) se **světem lidské mysli a lidských vztahů** a (3) se **světem kultury**. Zde lze spatřovat paralelu s koncepcí trialismu, kterou ve své filozofii postuluje K. R. Popper (1984). Trialismus je branou k přijetí spirituality jako zvláštní dimenze osobnosti i jako prostředí pro duchovní růst osobnosti.

Tuto ideu trojdimenzionálnosti osoby rozvinul rovněž V. E. Frankl (1994) v systému logoterapie. Jde za rámec pouhého epistemologického rozlišení a postuluje tuto trojdimenzionálnost jako ontologickou teorii lidské osoby a jako heuristicky plodné východisko pro uznání úlohy **smyslu** (jenž je součástí duchové vrstvy) v regulaci lidského prožívání a jednání. Osobnost je zde chápána jako složitý celek, jenž se utváří v životních vztazích individua ze tří zdrojů – (1) **tělesnosti** poskytující genetický a fenotypický deterministický rámec, (2) **psyché**, která je nositelem rodových zkušeností a váže jedince sociálními pouty k lidskému společenství, a (3) **duchovnosti**, kterou se člověk otvírá říši hodnot a smyslu. Trialistické pojetí osobnosti podle logoterapie ukazuje tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Dimenzionální ontologie člověka a světa

3. Pouze člověk	Svoboda zaujetí, duchovní (noetická) vrstva	DUCH Stanovisko k danosti	(Noosféra)
2. Člověk, zvíře	Značně ovladatelná psychosociální vrstva	PSYCHÉ Částečná závislost na danostech	(Psycho- a sociosféra)
1. Člověk, zvíře, rostlina	Málo ovladatelná biologicko-fyzikální vrstva	TĚLO Závislost na daném	(Biosféra)

Osobnost není tělo, ale v **tělesnosti člověka** se vyjevují mnohé její zvláštnosti a stav těla má vliv na mnohé její potenciály a dispozice. Osobnost nelze redukovat ani na její **psychosociální dimenzi**, i když se v sociálních vztazích utváří ve značném rozsahu svých dispozic a rozhodujícím způsobem se projevuje. Osobnost je výrazem skutečného lidství a svou, osob-